

ВІДГУК
офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента
Дашутіна Ігоря Володимировича
на дисертацію Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове
регулювання професійного розвитку працівників судових органів в
Україні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дослідження. В умовах реформування судової системи постає питання забезпечення високого рівня правової культури та компетентності суддівського корпусу, що є основою для утвердження верховенства права та зміцнення довіри громадян до судової влади. Відсутність чіткого регулювання та систематизації процесів професійного розвитку працівників судових органів вимагає комплексного аналізу існуючих проблем і теоретичних підходів, які дозволять розкрити сутність та особливості цього розвитку.

Дослідження має значення як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки сприятиме формуванню чіткого розуміння стандартів підготовки та підвищення кваліфікації кадрів судової системи, а також розробці ефективних механізмів правового регулювання, які відповідають вимогам європейського правового простору. Вивчення генезису та основних аспектів професійного розвитку працівників судових органів також допоможе усунути існуючі проблеми в системі судочинства, зокрема низьку дієвість запроваджених реформ та спротив з боку суддівського корпусу, що є критично важливим для успішного впровадження реформ і забезпечення належного функціонування судової влади в Україні.

З огляду на зазначене вище, актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні» не викликає жодних сумнівів, адже його результати дозволять вирішити низку проблем практичного та теоретичного характеру в окресленій сфері.

Наукова обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації підтверджується, критичним підходом оцінки наукових тверджень сформульованих у представленій дисертації. Чітко виражений науковий підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем.

Методологічні засади дослідження свідчать про належне володіння дисертантом загальним та спеціальним методам наукового пізнання. Так, за допомогою *діалектичного методу* здійснено загальнотеоретичну і правову характеристику професійного розвитку працівників судових органів, а також дослідити роль даного правового явища з урахуванням його специфіки, стадій та етапів. *Ретроспективний метод* сприяв аналізу генезису професійного розвитку працівників судових органів. *Логіко-семантичний метод* дозволив детально дослідити дефініції категоріально-понятійного апарату професійного розвитку працівників судових органів. *Формально-юридичний метод* дозволив здійснити аналіз етапів та стадій професійного розвитку працівників судових органів. *Порівняльно-правовий метод* сприяв встановленню позитивного досвіду правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів у зарубіжних державах, а також дозволив сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання досліджуваної сфери.

У цілому комплексний підхід до використання методів дослідження дав змогу всебічно розглянути сучасний стан правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні.

Варто відзначити, що роботи відповідає сучасним науковим програмам, планам та темам. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390). Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту публічного права від 8

грудня 2020 року.

Наукова новизна наукових положень та результатів сформульованих у дисертації полягає в тому, що дисертаційне дослідження є однією із перших спроб, комплексно, на монографічному рівні, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, з'ясувати сутність, зміст та особливості правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення загального та спеціального законодавства, норми якого спрямовані на регулювання суспільних відносин у відповідній сфері.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності є належним та характеризується відповідною новизною наукових підходів до визначення основних характеристик професійного розвитку працівників судових органів в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

- автору вдалося глибоко дослідити особливості реалізації права на працю в контексті працевлаштування в судових органах України, розглядаючи його як специфічну форму втілення декількох конституційних прав. Автор виділяє, що проходження конкурсу та отримання посади в судових органах є не лише правом на працю, але й включає право на державну службу, що є системним і конституційним правом, яке може бути реалізоване лише громадянами України через спеціальну процедуру. Реалізація прав осіб, які займають посади в судових органах, є комплексною і включає декілька прав одночасно: право бути обраним до судових органів, право на доступ до державної служби та право на працю. При цьому автор підкреслює, що такі права мають різну природу соціально-економічну, управлінську та частково політичну але водночас є взаємозалежними і рівними за значенням для тих, хто їх реалізує.

Крім того, автор звертає увагу на прогалини у правовому регулюванні цих прав, зокрема на захист прав молоді на працю та дотримання принципів недискримінації під час працевлаштування в судових органах. Також було досліджено, що доступ до посад у судових органах обмежується громадянством України і вимогою проходження спеціальної перевірки, що, в свою чергу, обмежує реалізацію права на працю (с.76-77);

- в роботі автор звертає увагу на те, що діяльність профспілок частково замінюється функціонуванням органів суддівського самоврядування, які захищають права суддів та організують їхню діяльність, водночас підкреслюється абсолютна заборона на право страйку для всіх працівників судових органів, що обумовлено пріоритетністю вчинення правосуддя для держави і суспільства. Також автор наголошує, що вимоги працівників не можуть змінити істотні умови праці, оскільки ці умови закріплені на законодавчому рівні та можуть бути змінені лише законодавцем. Крім того, автор досліджує обмеження прав працівників судових органів на участь у профспілках. Наприклад, для державних службовців, які працюють у судових органах, участь у профспілках є менш обмеженою: правила внутрішнього службового розпорядку затверджуються за спільним поданням керівника державної служби та виборного органу профспілкової організації. Проте, діяльність профспілок є обмеженою і не поширюється на процеси скорочення чи погодження звільнення у випадках дисциплінарних проступків, а лише стосується організації праці, часу відпочинку та відпусток (с.86-86);

- автором детально проаналізовано проблеми, пов'язані з можливостями самоосвіти та підготовки кандидатів до роботи в судових органах України. Автор зазначає, що, незважаючи на високу мотивацію осіб, які добровільно подали заяву на участь у конкурсі на посади в судових органах, можливості для самоосвіти та підготовки до цих конкурсів залишаються обмеженими. Зокрема, автор звертає увагу на відсутність курсів або чітко сформованої і логічно згрупованої інформації, яка б

охоплювала всі питання та завдання, що можуть виникнути під час конкурсного відбору. Хоча інформація у сфері права є більш-менш систематизованою завдяки науково-теоретичним напрацюванням, інформація про тренування емоційного інтелекту, комунікативних навичок та управлінських методик для працівників судових органів є недостатньо поширеною. Автор робить висновок, що державі необхідно забезпечити систематизацію та загальнодоступність знань, що вимагаються від кандидатів на посади в судових органах, щоб сприяти рівності умов проходження конкурсу та підвищенню рівня попередніх знань кандидатів. Крім того, зазначається, що спеціальне навчання після проходження конкурсу проводиться лише для суддів, тоді як інші працівники судових органів отримують менше профільних і спеціалізованих знань (с.104-105);

- автору вдалося з'ясувати, що підвищення кваліфікації суддів може проводитися в різних формах, таких як тренінги, форуми, довготривалі програми навчання. Вибір форми заходу залежить від кваліфікації викладача або тренера, а також складності та обсягу певної теми. Наприклад, для вивчення тем, пов'язаних з інформацією з обмеженим доступом, потрібно менше часу, ніж для підготовки суддів апеляційного суду. Автор також зазначає інноваційний підхід до збільшення способів проведення навчання. На сьогоднішній день підвищення кваліфікації працівників судових органів здійснюється як у традиційній офлайн-формі, так і дистанційно онлайн, що розширює можливості доступу до навчання. Важливою вимогою, згідно зі ст. 6.2 Положення «Про підготовку та періодичне навчання суддів у Національній школі суддів України», є ведення реєстру слухачів і облік відвідуваності занять, що забезпечує контроль за процесом навчання і запобігає випадкам неналежного навчання або зловживання правом на підвищення кваліфікації (с.117);

- автор в роботі підкреслює, що наявність критерію професійної етики в процесі кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів можливість по-різному тлумачити аналогічні

факти, що призводить до нерівності в оцінюванні суддів це підтверджується даними Альтернативної доповіді Центру політико-правових реформ, де зазначено, що Вища кваліфікаційна комісія суддів має неоднаковий підхід до оцінки етичної поведінки суддів, що призводить до неоднозначних результатів атестації: одні судді успішно проходять оцінювання, а інші визнаються такими, що не відповідають посаді. Така практика створює ризики для незалежності судової влади, оскільки надає органам оцінювання надмірний вплив на професійний розвиток суддів. Автор порівнює цей підхід з підходами в інших країнах. Наприклад, в США ключовим критерієм для професійного розвитку судді є його професійна придатність для виконання обов'язків, яка включає ретельний аналіз професійних та особистих якостей судді, а також пошук будь-яких відхилень від етичних стандартів. Цей підхід закріплений у Конституції США, де зазначено, що судді займають свої посади "поки їх поведінка є належною". Таким чином, етична поведінка суддів у США постійно перебуває під пильним контролем з боку суспільства, спецслужб та медіа, що має значний вплив на їхній професійний розвиток (с.136-137).

Робота містить чимало й інших цікавих, як з теоретичної так і практичної точок зору пропозицій та зауважень.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень та практичної діяльності здобувача. Дисертація відповідає вимогам, що висуваються до робіт відповідного рівня. Ознак порушень вимог академічної доброчесності не виявлено. При опрацюванні наукових праць інших дослідників обов'язково робились посилання.

Практичне значення одержаних результатів зумовлено тим, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: а) у науково-дослідницькій роботі – при подальшому опрацюванні правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів; б) у

нормотворчій діяльності – при вдосконаленні Кодексу законів про працю, Кодексу суддівської етики, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про державну службу», Положення про помічника судді, а також інших норм чинного законодавства у сфері правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні; в) практичній діяльності – у процесі здійснення та проходження професійного розвитку працівників судових органів; г) у освітньому процесі – під час вивчення навчальних дисциплін «Трудове право» та «Теорія держави і права», у процесі підготовки робочих програм і планів, написання підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, а також у науково-дослідницькій роботі студентів, слухачів і курсантів.

Втім, як і будь яке інше дослідження такого рівня, дисертація здобувача не позбавлена певних недоліків, зокрема, за результатами рецензування роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. На сторінці 40 дисертант згадує про чинне законодавство, яке регулює професійний розвиток працівників судових органів, але відсутній критичний аналіз цих актів. Недостатня критика може створити враження, що законодавство є досконалим, тоді як на практиці можуть існувати значні прогалини або недоліки. Було б доцільно включити розділ, де аналізуються сильні та слабкі сторони чинного законодавства, а також запропонувати конкретні рекомендації щодо його вдосконалення. Це дозволило б надати дослідженню більше ваги і зробити його більш корисним для законотворців та практиків.

2. На сторінці 93 дисертант згадує морально-етичні аспекти, проте не надає їм належної уваги. Враховуючи специфіку роботи працівників судових органів, важливість морально-етичних стандартів не може бути переоцінена. Недостатній аналіз цих аспектів може призвести до нерозуміння важливості етичної складової у професійному розвитку. Варто було б включити більш детальний аналіз етичних стандартів, зокрема, як вони

впливають на професійний розвиток і як їх дотримання може бути забезпечене на практиці. Це додало б роботі необхідну глибину і практичну значущість.

3. У сучасному світі цифрові технології відіграють ключову роль у професійному розвитку, проте на сторінці 121 відсутній аналіз того, як цифрові інструменти використовуються у процесі підвищення кваліфікації працівників судових органів. Ігнорування цього аспекту може призвести до відставання від сучасних тенденцій у навчанні та розвитку працівників. Робота виграла б від включення розділу, присвяченого використанню цифрових технологій у професійному розвитку, наприклад, використання онлайн-курсів, віртуальних тренінгів, електронних ресурсів для самоосвіти. Це дозволило б адаптуватися до сучасних умов і забезпечити більш ефективне навчання.

4. На сторінці 170-172 дисертант обговорює професійний розвиток, але не аналізує можливі ризики, які можуть виникнути у випадку недостатнього або нерегулярного підвищення кваліфікації працівників судових органів. Відсутність такого аналізу може знизити актуальність роботи. Було б доцільно розглянути потенційні ризики, пов'язані з недостатнім професійним розвитком, такі як зниження якості судових рішень, збільшення кількості помилок, зниження довіри суспільства до судової системи. Це додало б роботі більшу практичну значущість і підвищило б її цінність для вдосконалення системи.

5. На сторінці 173 дисертант згадує про міжнародний досвід, але цей аналіз є досить обмеженим. Міжнародний рівень підготовки суддів може містити багато корисних прикладів і методик, які можуть бути впроваджені в українську систему. Доцільно було б включити більш розгорнутий аналіз міжнародних практик підготовки суддів, зокрема, програми навчання у країнах ЄС, США чи Канаді. Це дозволило б виявити найкращі практики і запропонувати їх адаптацію до українських реалій.

Дані зауваження, які в певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в даній дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад здобувача в юридичну науку.

Підсумовуючи, слід зробити висновок, що дисертація Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання.

На підставі викладеного, вважаємо, що дисертаційна робота Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри адміністративного,
господарського права та
фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
доктор юридичних наук, доцент

Ігор ДАШУТІН

 Дашутин Ігор
 Ігор Дашутин